

De huidige crisis (let op: betreft jaren 20 van de vorige eeuw)

Misoogst, oorlog (ook burgeroorlog) - met zijn trawanten: roof, moord en vernieling -, **verkeerde politieke instellingen** (...) kunnen de **koopkracht** der **bevolking** sterk doen **verminderen**. De producenten blijven dan - (...) tegenover hun vroeger, nu verarmde, afnemers (...) - **met hun waren zitten**. Het verder verloop: werkloosheid, crediet- en beurscrisis, is als bij de overproductie.

In vele gevallen volgt **onderconsumptie op** het tijdperk der **overproductie**, waarin ingebeerde winsten de consumptie veel te hoog hebben opgevoerd, **hetgeen we in onzen tegenwoordigen tijd hebben kunnen waarnemen**.

De ontzaglijke behoeften de oorlogvoerenden **stampen** de **ondernemingen**, vooral voor oorlogsdoeleinden, **uit de grond**. Overal kwam **gebrek aan arbeiders**, die bij miljoenen in de loopgraven stonden (wel consumeerden, maar niet produceerden: een oorlog, gevoerd met oude mannen, gepensioneerden, renteniers als soldaten, zou minder nadelig zijn - bezien uit economisch oogpunt - ieder gevallen strijder beteekende een consument -niet-producent minder). **Hooge lonen** werden betaald en het **verbruik** der bevolking - ook van luxe-artikelen - **nam sterk toe**. **Bioscopen** verzezen als paddestoelen, met haar kolossale gebouwen, films en bedienend personeel, hetgeen beteekende: **uitgaven** voor louter **genotsdoeleinden**. **Maar de productie voor eerste levensbehoeften** - n.l. voor voeding, kleding, woning, enz. - **nam niet toe**; immers miljoenen arbeiders ontbraken in de industrie en den landbouw en tal van niet-strijders en strijdsters werkten in de kanon-, geweer- en munitiefabrieken of vervaardigden Zeppelins, vliegtuigen en ander krijgstuig. Logisch moest op deze, tot overmatige vertering leidende, eenzijdige productie **een onderconsumptie volgen**, die in verschillende landen thans haar intrede doet of reeds heeft gedaan (denk aan de bevolkingsgroepen der "nieuwe armen", voor wie, door samenwoning en gezamenlijke menage, getracht wordt nog iets dragelijks van hun treurigen toestand te maken, de groep, die wegwijnt in z.g.n. fatsoenlijke, dat is stille, verborgen armoede; om niet te spreken van de onbeschrijflijke ellende der ambtenaren, gepensioneerden, lijfrentetrekken in de centrale rijken, die hun inkomen **oneindig ver** achter zagen blijven bij de reeds verdere stijging de goederenprijzen, gevolg van de daling van valuta's waartoe gewetenloze speculanten nog steeds het hunne bijdragen).

Te groote besparingen

De voortdurende toeneming der bevolking maakt **besparingen noodzakelijk**, wil de productie gelijke tred houden met de vermeerderde behoeften. Wordt er echter **te veel gespaard**, dan kan daaruit een crisis - wegens overproductie - ontstaan. (...) Hier geldt dus: te veel van het goede schaadt. De **juiste verhouding tusschen kapitaal- en verbruiksgoederen** moet dus bewaard worden.

Een volk met te weinig productiemiddelen en veel gebruik van finale goederen is spilziek - ten koste van zijn toekomstigen rijkdom -, terwijl bij een omgekeerde verhouding de deugd van het sparen - n.l. met de bedoeling **winst te maken (besparing op zich zelf)** kan nooit anders dan toekomstige behoeften ten goede komen) - door overdijving een ramp wordt.

Een **algemeene crisis** kan ook ontstaan uit **overproductie** van slechts **een goed**, n.l. **het geld**, omdat dit op alle andere goederen, wat hun prijs betreft, inwerkt.

(,,)

Een onderconsumptie-crisis, te wijten aan misoogst en oorlog, heeft dikwijls lange tijd nodig om zich te herstellen.

In de 19e en 20e eeuw kwamen de crisis periodiek terug, zoo ongeveer om de tien jaar, wanneer men kleine storingen niet meerekent.

(...)

crisis van ...:

1857 betrof N.- en Z.-Amerika, het westen en midden van Europa

1873 (met lange jaren van groote gedruktheid in zaken); ook de **wereldcrisis van 1907 en... van**

tegenwoordig (gevolg van den waanzinnig verwoestenden krijg en daarmee samenhangende dalingen der valuta's in verschillende landen.

(Letterlijk (grotendeels) geciteerd uit: Mr. DR. M. Spaander (directeur en leeraar in de staatswetenschappen en het handelsrecht aan de 2e hogere handelsschool te Amsterdam) - Staatshuishoudkunde voor handelsscholen en actie handelswetenschappen en zelfstudie, , uitgegeven door P. Noordhoff te Groningen, 1923 - 3e druk, blz. 93 - 96.

=====